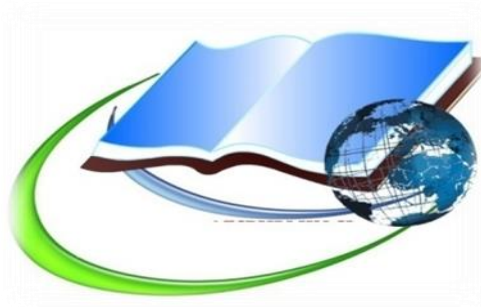

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA‘LIMI VAZIRLIGI
RESPUBLIKA TA‘LIM MARKAZI**

**FILOLOGIYA FANLARI BLOK MODULI BO‘YICHA
UMUMIY O‘RTA TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI
(XI SINFI)**

O‘ZBEK TILI

Toshkent-2018

TUSHUNTIRISH XATI

Ta'lim boshqa tillarda olib boriladigan umumta'lim maktablarining rus guruhlarida o'zbek tili kommunikativ-nutqiy tamoyilda ikkinchi til sifatida o'qitiladi. O'zbekistonda yashovchi barcha millat vakillarining o'qish va ishlash jarayonida mahalliy millat vakillari bilan teng munosabatda bo'lishlari, barcha sohalarida erkin fikr almashishlari o'zbek tilidan egallaydigan nutqiy va lingvistik bilimlari vositasida kundalik turmush, ijtimoiy-madaniy hayot hamda mutaxassislik sohalarida og'zaki va yozma erkin muloqot yuritish ko'nikma va malakalarini shakllantirish ko'zda tutiladi. Ta'lim boshqa tillarda olib boriladigan umumiy o'rta ta'lim maktablarining o'zbek tili fanidan 2-11-sinflar o'quv dasturi o'quvchilarda kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan Davlat ta'lim standartining talablari asosida tuzilgan.

O'zbek tili fanini o'qitishning maqsadi:

o'quvchilarning o'qish va mehnat jarayonida, jamoat joylarida turli nutqiy vaziyatlarda mustaqil ravishda fikrini bayon eta olish, eshitilgan axborotni idrok etish, voqea-hodisalarga o'z munosabatini bildirish; o'zbek adabiyotining eng sara namunalari, o'zbek xalqining tarixiy, madaniy hayoti, jahon madaniyatiga va milliy madaniyatga hissa qo'shgan buyuk allomalar ijodiy merosini o'rganish orqali milliy qadriyatlarga hurmat bilan munosabatda bo'lish malakasini rivojlantirishdan iborat.

O'zbek tili fanini o'qitishning vazifalari:

o'quvchilarning kundalik va kasbga oid sohalarida faoliyat olib borishi uchun o'zbek tili fani bo'yicha o'zlashtirgan bilimlarini muloqot jarayonida qo'llash malakasini rivojlantiruvchi nutqiy kompetensiyalarni shakllantirish;

o'quvchilarning o'zbek tilida og'zaki va yozma savodxonligini rivojlantirishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalarni shakllantirish;

o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlari asosida o'zini o'zi mustaqil rivojlantirish, egallangan bilim, ko'nikma va malakasini turli vaziyatlarda qo'llay olishni shakllantirishdan iborat.

5-9-sinflardan boshlab esa o'quvchilarga o'zbek tilida so'z tarkibi, so'zlarning yasalishi va o'zgarishi, so'z turkumlari, so'zlarning o'zaro bog'lanishi, so'z birikmasi hamda gap tuzish qonuniyatlarini o'rgatish yuzasidan nazariy bilimlarni berish ko'zda tutiladi. Ushbu bilimlar asosida hosil qilinadigan ko'nikma-malakalar bitiruvchilarda o'zbek tilida so'zlarni o'zaro to'g'ri bog'lab gap tuza olish, nutqning dialogik va monologik shakllarida erkin muloqot yurita olish kompetensiyalarini shakllantirishi lozim. Shundan kelib chiqib o'quv dasturida sinflar kesimida har bir nutqiy mavzu doirasida **leksik-grammatik minimum** (faol so'zlar, birikmalar, so'z shakllari), **muomala odobi**, **adabiy o'qish** va **ish qog'ozlarini yozish** yuzasidan materiallar berildi. Ushbu materiallar o'quvchilarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda 5-6-sinflarda **leksika, grammatika, muomala odobi, adabiy o'qish**; 7-9-sinflarda esa **leksika, grammatika, ish qog'ozlarini yozish** va **adabiy o'qish** sifatida taqsimlandi. Bunda **nutqiy kompetensiya** har bir sinf uchun uzviylik va uzluksizlik asosida belgilangan nutqiy mavzular va ular bo'yicha beriladigan faol so'z va birikmalar, nutq namunalari, **lingvistik kompetensiya** esa grammatik bilimlar va so'z shakllarida ifodalanadi. Grammatika bilan tanishtirishda 5-8-

sinflarda tilning morfologiya bo'limiga oid ma'lumotlarni, 9-sinfda esa sintaksis bo'limiga oid so'z birikmasi va sodda gapga doir ma'lumotlarni soddadan murakkabga tomon izchillikda o'stirib boriladi. O'zlashtirilgan so'zlar, birikmalar va egallangan bilimlar orqali o'quvchilarda nutqiy va lingvistik kompetensiyalarni shakllantirishga erishiladi.

O'zbek tilini o'qitishda, shuningdek, muomala odobi va rasmiy muloqot yuritish hamda adabiy o'qish bo'yicha beriladigan materiallarning o'rni ham nihoyatda muhim. Shunga ko'ra, 5-sinfda muomala odobiga oid iboralar, 9-sinfda esa rasmiy ish qog'ozlarini yuritishga oid ma'lumotlar berildi. Adabiy o'qish materiallari ham o'quvchilarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda taqsimlandi: 5-sinfda o'quvchilarni ertaklar, she'rlar, topishmoq va maqollar bilan, 6-7-sinflarda hikoyalar, rivoyatlar, o'zbek bolalar adabiyoti namunalari bilan tanishtirish, 8-9-sinflarda esa o'zbek yozuvchilarining asarlaridan parchalar, publitsistik matnlar ustida ishlash ko'zda tutildi. 10-11-sinflar o'quv dasturida bilimlarni mustahkamlash asosida o'quvchilarning og'zaki va yozma bog'lanishli nutqini rivojlantirish ko'zda tutilgan. Buni amalga oshirish uchun 10-sinfda sintaksis bo'limiga doir nazariy bilimlar berish, so'z birikmasi, sodda va qo'shma gap, gap tuzilishi bo'yicha ko'nikmalar hosil qildirish, 11-sinfda nutq uslublari va matn turlari bo'yicha bilimlar berish orqali o'quvchilarning nutqiy va lingvistik kompetensiyalarini rivojlantirishga erishish rejalashtirildi. 10-11-sinflar o'quv dasturiga kiritilgan yangiliklardan biri, o'quvchilarni taniqli o'zbek yozuvchi va shoirlarining hayoti va ijodi haqida qisqacha ma'lumotlar bilan tanishtirish, ularning eng sara asarlaridan o'quvchining yoshi va psixofiziologik xususiyatlariga mos parchalarni berish orqali ularni o'zbek adabiyoti namunalari bilan yaqindan tanishtirish, nutqini o'stirish, o'zbek adabiy tili me'yorlarini singdirish ko'zda tutilgan. O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish maqsadida sinfdan tashqari o'qish uchun ham soatlar ajratildi.

O'zbek tili fanidan o'quv dasturidagi "Kun tartibim", "Tejamkorlik", "Suv – hayot manbai", "O'zbekistonning suv havzalari", "Tejamkor bo'laylik", "Ekologiya va biz" kabi mavzularni o'tishda "Tejamkorlik saboqlari" o'quv qo'llanmasidagi materiallardan unumli foydalanish mumkin. O'qituvchilar mustaqil ijodiy yondoshgan holda o'quv dasturi asosida o'zbek tili fanining yillik taqvim-mavzu rejasini ishlab chiqishlari, fan metod kengashida muhokama qilib, maktabning pedagogik kengashida tasdiqlashlari lozim. O'qituvchilarga metodik yordam sifatida dasturning oxirida fanlar kesimida o'zbek tili fanini mavzuiy rejalashtirish jadvali taqdim etildi. Jadvalda tayyor taqvim-mavzu rejaning andozasi berilgan. Shu bilan biralikda dasturning oxirida foydalanilgan manbalar, shu asosida har bir mavzudan keyin adabiyotlar raqamlanib berildi. Har bir mavzu doirasida taqdim etilgan mazkur adabiyotlar o'qituvchilarning bilimlarini mustahkamlab borishlariga xizmat qiladi.

11-SINF **(102 soat)**

O‘quvchilar o‘quv faoliyati natijalariga qo‘yiladigan talablar:

axborot va ma‘lumotlarni tinglab tushunadi;

ijtimoiy va kasbga yo‘naltirilgan mavzulardagi ommabop suhbatlarni, bahs-munozaralarni tushunadi, suhbatlasha oladi;

shaxsiy qiziqishlari va kasbiga oid axborot va ma‘lumotlarni tinglab tushunadi; matnni kengaytirib, qisqartirib so‘zlab beradi;

o‘qilgan va ko‘rilgan asar haqidagi taassuroti va unga munosabatini bayon qiladi.

o‘zbek tilining milliy-madaniy leksikasini nutqda to‘g‘ri qo‘llaydi;

sodda va qo‘shma gaplarni, qo‘shma gaplarni bog‘lovchi vositalarni biladi;

o‘zbek tilining so‘zlashuv, badiiy, ommabop, rasmiy nutq uslublarini biladi;

o‘rganilgan ish qog‘ozlarini to‘g‘ri yozadi;

91-100 so‘zdan iborat diktant va bayon matnini yozadi;

2-2,5 bet hajmida ijodiy matn tuzadi;

murakkablashgan sodda va qo‘shma gaplarni, qo‘shma gaplarni bog‘lovchi vositalarni biladi;

o‘zbek tilining so‘zlashuv, badiiy, ommabop, rasmiy nutq uslublarini biladi;

ma‘muriy ish qog‘ozlari, mutaxassislikka oid ichki hujjatlar, hisobotlarni to‘g‘ri yozadi.

O‘zbekiston – suveren davlat (3 soat).

Leksika: sanoatni rivojlantirish, fermer xo‘jaligi, mehnatkash, dunyo ham jamiyati, Birlashgan Millatlar Tashkiloti, YuNESKO, diplomatik aloqalar, mamlakat mavqei, qadimiy va navqiron shaharlar, mehmondo‘st xalq, eksport va import, foydali qazilmalar, jahon bozori kabi tayanch so‘zlar va so‘z birikmalari.

Grammatika: Uyushiq bo‘laklar.

Adabiy o‘qish: Alisher Navoiyning hayoti va ijodi, ruboiylari, tuyuqlari.

O‘zbekistonda ta‘lim tizimi (3 soat).

Leksika: ta‘lim tizimi va turlari, akademik litsey, kasb-hunar kolleji, universitet, institut, oliy o‘quv yurti, institutga kirmoqchiman, ma‘naviy kamolot, kabi tayanch so‘zlar va so‘z birikmalari.

Grammatika: Ajratilgan bo‘laklar.

Adabiy o‘qish: Alisher Navoiyning “Hayrat ul-abror” dostonidan parcha.

Ajdodlar merosi (3 soat).

Leksika: fan, texnika, bilim olmoq, ko‘p o‘qimoq, ilmi, ilmsiz, qomusiy, olimlar, taraqqiyot, rivojlanish, alloma, kashfiyot, bebaho, poydevor, xazina, boy hayotiy tajriba kabi so‘zlar va so‘z birikmalari.

Grammatika: Kiritmalar.

Ish yuritish qog‘ozi: Ariza.

Adabiy o‘qish: Bobur ruboiylari va tuyuqlari.

Xalqimizning asl farzandlari (3 soat).

Leksika: kasb-hunar, o'qituvchi, iqtisodchi, huquqshunos, hamshira, kasb tanlash, ustoz va shogirdlik, ustozga ta'zim, ilmi inson, hunar, jasur, qo'rqmas kabi so'z va so'z birikmalari.

Grammatika: Undalma.

Ish yuritish qog'oz: Tarjimai hol

Adabiy o'qish: Sharof Rashidovning hayoti va ijodiy faoliyati.

Sinfdan tashqari o'qish: Alisher Navoiyning "Farhod va Shirin" dostoni

Kasbim – faxrim (3 soat).

Leksika: mehnatsevarlik, kamtarlik, fidoyi, sadoqatli, tanilgan, olqishga sazovor bo'lgan, baxtli, ulug'lanadi, qadrlanadi kabi so'zlar va birikmalar.

Grammatika: Matnning turlari. Dialogik matn.

Ish yuritish qog'oz: Tushuntirish xati.

Adabiy o'qish: Halima Xudoyberdiyevaning hayoti va ijodi. Lirikasi.

Xalq amaliy san'ati (3 soat).

Leksika: san'at, san'atkor, duradgorlik, ganch ustasi, zargarlik, dutor, rubob, tanbur, qo'shiq, mayin kuy, shodlik, kattalar, cholg'u asboblari kabi so'zlar va so'z birikmalari.

Grammatika: Monologik matn.

Ish yuritish qog'oz: Maktub (xat).

Adabiy o'qish: Cho'lponning hayoti va ijodi.

Teatr va kino (3 soat).

Leksika: O'zbek teatri, kino san'ati, O'zbekiston milliy teatri, o'zbek kinosi ustalari, avvalgi va hozirgi kino, san'at ustalari, yosh san'at ustalari kabi so'zlar va birikmalar.

Grammatika: Matnni qisqartirish va kengaytirish

Ish yuritish qog'oz: Taklifnoma

Adabiy o'qish: Said Ahmadning hayoti va ijodiy faoliyati, hikoyalari

Sinfdan tashqari o'qish: Daniel Defo. "Robinson Kruzo" asarini so'zlab berish.

Milliy madaniy markazlar (3 soat).

Leksika: madaniy, milliy, markazlar, xalqaro aloqalar, hamdo'stlik munosabatlari, tadbirlar, millatlararo, hamkorlikda o'tkaziladi, milliy bayramlar kabi so'zlar va birikmalar.

Grammatika: Iboralar.

Ish yuritish qog'oz: Tavsifnoma.

Adabiy o'qish: Odil Yoqubovning hayoti va ijodiy faoliyati. "Muzqaymoq" asaridan parcha .

Jahon adabiyoti namoyandalari (3 soat).

Leksika: jahon adabiyoti namunalari, namoyandalar, asarlari, asarda ko‘tarilgan masalalar, taqqoslash, Chingiz Aytmatov, Rasul Hamzatov, Mark Tven kabi so‘zlar va birikmalar.

Grammatika: Ko‘chma ma‘noli so‘zlarning qo‘llanishi.

Adabiy o‘qish: Rasul Hamzatovning hayoti va ijodi. Lirikasi

Vatanga sadoqat (3 soat).

Leksika: Vatanni sevmok, himoya qilmoq, burch, vatanparvarlik, xizmat qilmoq, Vatanga sadoqat kabi so‘zlar va birikmalar.

Grammatika: **Sinonim** so‘zlarning qo‘llanishi.

Adabiy o‘qish: Ozod Sharafiddinovning hayoti va ijodiy faoliyati. “O‘lsam ayrilmasman quchoqlaringdan” maqolasi.

O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimi (3 soat).

Leksika: ekologiya, salomatlik, toza havo, ifloslantirmaslik, sog‘lom turmush, O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash, rivojlanmoqda, yosh mutaxassislar, keng tarmoqli kabi so‘zlar va birikmalar.

Grammatika: **Omonim** va antonim so‘zlarning qo‘llanishi.

Adabiy o‘qish: Maqsud Shayxzodaning hayoti va ijodiy faoliyati.

O‘zbek sportchilarining shuhrati. (3 soat).

Leksika: o‘zbek sporti, O‘zbekiston sport ustalari, yosh sportchilarning shuhrati, sportda shuhrat qozonganlar, O‘zbekiston bayrog‘i, yuqori ko‘tarmoq kabi so‘zlar va birikmalar.

Grammatika: Tasviriy ifodalar.

Adabiy o‘qish: Tog‘ay Murodning “Yulduzlar mangu yonadi” qissadan parcha

Sinfdan tashqari o‘qish: Tohir Malik “Odamiylik mulki” asaridan parcha

O‘zbekistonda turizm (3 soat).

Leksika: O‘zbekistonning qadimiy shaharlari, sayyohlar, ko‘hna, muzey shaharlar, Samarqand, Buxoro, Xiva, Termiz, sayohat, lol qoldirmoq, qiyoslab bo‘lmaydi kabi so‘zlar va birikmalar.

Grammatika: Nutq uslublari. So‘zlashuv va badiiy uslub.

Ish yuritish qog‘ozi: Reklama (e‘lon).

Adabiy o‘qish: Shukrulloning hayoti va ijodiy faoliyati. “Ota vasiyati” ertagi

Buyuk Ipak yo‘li bo‘ylab sayohat (3 soat).

Leksika: Buyuk ipak yo‘li, Sharq va G‘arbni bog‘lovchi yo‘l, hashamatli ustunlar, muzey-shahar, me‘morchilik obidalari, ulug‘vor madrasalar, maqbaralarni ta‘mirlash, sayyohlarning taassurotlari, barpo etilgan, peshtoqlardagi yozuvlar, karvonsaroy, oq yo‘l, xarita bo‘ylab sayohat, tuyalar karvoni, kumush tanga, molayriboshlash kabi so‘zlar va birikmalar.

Grammatika: **Rasmiy va ilmiy uslub.**

Adabiy o‘qish: Herman Hessening hayoti va ijodiy faoliyati. “Oy shu‘lasi”(Bo‘ri) hikoyasi.

Tadbirkorlik faoliyati (3 soat).

Leksika: tadbirkorlik, qiziqmoq, rivojlanmoq, tadbirkorlar, hissa qo'shmoq, kengaytirmoq, hunar o'rganmoq, xususiy korxonalar, tadbirkor bo'lmoqchiman, biznes reja kabi so'zlar va birikmalar.

Grammatika: Publitsistik uslub.

Adabiy o'qish: Rahmat Fayziy "Hazrati inson".

Kelajakka yo'l (3 soat).

Leksika: kasblar, hunar egallash, kasbga qiziqish, tadbirkor, fermer, bank xodimi, ixtirochi, dizayner, san'atkor, shifokor, malaka oshirmoq, chet ellarda ta'limni davom ettirmoq kabi so'z va birikmalar.

Grammatika: Takrorlash.

Adabiy o'qish: Saida Zunnunovaning hayoti va ijodiy faoliyati. She'rlari

Sinfdan tashqari o'qish: Dolzarb mavzudagi publitsistik maqolalar sharhi